

Over stuyven en bestuyven. De Stuyverij als praktijk van maatschappelijke vernieuwing

Joris Dewispelaere

In het kader van een onderzoeksproject van het Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Hogeschool Odisee), verdiepten we ons in de werking van De Stuyverij. De Stuyverij is bekend als incubator van 'broedplekken', facilitator van persoonlijke initiatieven en organisatieontwikkeling, als initiatiefnemer van het Cokido-netwerk voor kinderopvang in beurtrol en van tal van projecten als Quatre Car (foodtrucks) en m'Arct de Triomphe, die reguliere en burgerinitiatieven in Kortrijk verbindt. De gedreven consultancy vond intussen ook een weg Europawijd. In dit artikel beschrijven we krachten en uitdagingen van 'Stuyfprojecten' en wat we hieruit voor maatschappelijke vernieuwing kunnen leren.

Het hart van de methodieken

Op een late avond in november zijn een tiental organisaties aanwezig op een kennismakingsavond, waar De Stuyverij haar ontstaan en werking toelicht. Wat me direct opvalt is de ongedwongen, open sfeer. De Stuyverij is een huis met ook letterlijk een lage drempel, een woonruimte met een grote keuken en een tuin 'door het publiek onderhouden'. Eefje, Tine en Eline vertellen en laten foto's zien. Terwijl ik luister, ontstaat geleidelijk aan een gevoel waarom de medewerkers van De Stuyverij zoveel mensen bereiken en enthousiasmeren. Ik zie veel uitwisseling, vragen, bedenkingen — alles mag er zijn. Ze streven echt naar een family en trekken dat door in al hun sessies. De belangstelling voor anderen heeft geen bijbedoeling, het gaat niet om aanzien, niet om een vorm van macht en ook niet op de eerste plaats om geld. Er is een vertrouwen dat wat goed is ook wel zijn weg vindt.

Je voelt hoe de interesse in mensen en de goesting om te ondernemen samenhangigheid schept. Een broedplek dus. Iets uitbroeden: daar heb je warmte voor nodig. Grappig ook het woord — de humor leeft tussen de lijntjes en op de lijntjes.

Die eigenschappen van openheid, warmte, echtheid en de pragmatische no-nonsense, geëngageerde aanpak: hier voel je precies waar Fromm (1998) het over had toen hij al lang geleden nadacht over liefde in de samenleving. Je voelt als het ware de hartslag van toekomst (als wat mag en kan op je toekomen). Michel de Kemmeter (2014) noemt het in *Le nouveau jeu économique* (p.182) 'l'intelligence de coeur'.

Je voelt hoe de interesse in mensen en de goesting om te ondernemen samenhangigheid schept. Een broedplek dus.

Ook in de 'wereld' van counseling kent men zeer goed de basisvoorwaarden om veranderingsprocessen in mensen en groepen in gang te zetten. Daar heten ze 'grondhoudingen,'

die over alle richtingen van counseling heen essentieel zijn: empathie, echtheid en onvoorwaardelijke positieve waardering. Als een helper of facilitator bewust voor deze drie grondhoudingen kiest – niet als voor technieken, maar als voor een wijze van zijn – en zich erin schoolt, helpt hij degene die ondersteuning of richting zoekt zichzelf zoals hij/zij nu is te leren kennen en positief tegemoet te treden (Leijssen, 2013).

Historiek en voorbeelden van projecten

In 2013 werd De Stuyverij opgericht, als een buurtwerking waar mensen op eigen initiatief elkaar konden ontmoeten, inspireren en ondersteund konden groeien in het ontwikkelen van eigen projecten en verbindend ondernemerschap.

De initiatiefneemster, Eefje Cottenier, was voordien werkzaam in bedrijfsconsulting. Ze botste daarbij steeds meer op de vraag ‘Waarom doen we wat we doen?’ en zag tal van uitdagingen voor mensen, organisaties en het beleid:

- Aansluiting vinden bij jezelf en anderen (vergelijk vereenzaming en armoede, alcohol- en middelenafhankelijkheid, burn-out en hoge zelfmoordcijfers).
- In een context van toenemende verstedelijking en culturele diversiteit: verbinding scheppen tussen mensen in buurten, in steden en in de brede samenleving.
- Betaalbare gezondheidszorg, kinderopvang, zorg voor ouderen...
- Ontwikkelen van een leefbare (= solidaire en ecologische) economie en van ondernemerschap.
- Een balans vinden tussen werk, persoonlijke ontwikkeling en gezinsrelaties.

De Stuyverij groeide van een multiculturele buurthuiswerking snel uit tot een voorbeeld van wat betrekken van mensen op elkaar en op wat hen een zin geeft, kan betekenen. Eefje richtte de benedenverdieping van haar huis als een ontmoetingsruimte in, die alle kenmerken van een leefruimte behield, inclusief een grote keuken waar ook samen gekookt werd. In deze huiselijke omgeving werd de drempel om in gesprek te komen en jezelf in vraag te stellen heel laag. De Stuyverij werd een ‘**broedplek**’, een plaats waar mensen actief op zoek kunnen gaan naar voldoening door samen te experimenteren en initiatief te nemen. Ze kreeg snel veel weerklank vanuit andere organisaties (uit het cultuurleven, de circulaire economie, uit burgerinitiatieven en sociaal werk) en vanuit de lokale overheid.

Uitgangspunt voor de broedplekken is het scheppen van een omhulling of *family* waar mensen zich thuis kunnen voelen en dichterbij zichzelf komen. *Family*, als samenvoeging van de woorden *family* en *friends*, verwijst naar de kracht en ondersteuning van nabije verbindingen zoals die in een familie kunnen bestaan, maar in onze tijd in een brede kring van tochtgenoten gezocht moeten worden (Lemaitre, Rombauts, 2016).

Via deelname aan persoonlijke groeitrajecten en co-werklabs vinden mensen hun eigen weg naar nieuwe zingeving of initiatieven gericht op (zelfbedruipend) ondernemen. Via vorming wordt de werkwijze van de broedplekken gedissemineerd naar organisaties en overheid. Zo werkt De Stuyverij aan sociale cohesie en gemeenschapsvorming

(o.a. een project in een sociale woonwijk in Oostkamp), sociaal ondernemerschap (voor jezelf of in een netwerk), organisatie-ontwikkeling (o.a. project Opstap Roeselaere) en innovatieve projecten (Cokido, Bekokstoverij...).

Door mensen uit het netwerk van De Stuyverij met elkaar te connecteren, ontstaat een breed draagvlak voor groei en ondernemerschap. De projecten die vanuit de broedplekken ontstaan zijn gericht op persoonlijke zingeving, op nieuwe tewerkstelling of op onderlinge solidariteit en maatschappelijke balans.

Een voorbeeld van een project is 'Quatre car', een participatieve foodtruck. De doelstellingen bij het inzetten van de foodtruck zijn viervoudig: **ecologisch** (gebruik maken van voedseloverschotten), gericht op verbinden van mensen uit **verschillende culturen** (in een buurt bijvoorbeeld), bevorderen van **gezondheid** en **'spelend' ondernemen**. Het bekendste project is: 'Cokido' (platform voor beurtrollen in kinderopvang). Voor elke dag dat men kinderopvang aanbiedt, kan men vier dagen kinderopvang ontvangen. Cokido was reeds na een half jaar online met een ruim netwerk van dertig zelfstandig functionerende oudergroepen, ondersteund door een helpdesk.

De projecten die vanuit de broedplekken ontstaan zijn gericht op persoonlijke zingeving, op nieuwe tewerkstelling of op onderlinge solidariteit en maatschappelijke balans.

Een inspiratiedag

Tijdens een voorstelling van de Stuyfplekmethodiek (Leuven, najaar 2017) aan medewerkers van de Huizen van het Kind in Vlaams-Brabant, zien we hoe de medewerkers in beweging komen en smaak krijgen in de projecten. Open ondernemen en netwerken tussen burgers, tussen reguliere initiatieven in welzijn en zorg en de lokale overheid, inspireert. Vooral ook de wijze waarop mensen betrokken worden in de projecten. Niet trekken en richting geven, maar mensen be-trekken en laten ontdekken wat ze samen kunnen opbouwen.

Tijdens een 'veilingoefening' komen de deelnemers heel concreet in actie: ze kunnen eigen behoeften noemen en zien wie daar iets op 'aanbiedt'. Zo ontstaan 'hier en nu' onverwachte contacten, bijvoorbeeld: iemand heeft weet van een buur die op een ouder familielid van een andere deelnemer zou willen passen, een andere deelnemer weet hoe je best filmpjes monteert en wil een namiddag vrijmaken om het aan een collega uit een andere vestiging te laten zien.

Eefje en haar team slagen erin om professionele welzijnswerkers die voor een moeilijke uitdaging staan (de toen nakende overheveling van Provincie naar Vlaamse Gemeenschap), te enthousiasmeren en moed te geven. Verbinding scheppen in hun werksituatie en ook voor zichzelf als persoon begint met het delen van behoeften en een open gesprek.

Samenwerken met welzijnsorganisaties en lokale overheid

(M')Arc(t) de Triomphe

Al enkele jaren vraagt de Stad Kortrijk aan De Stuyverij om naast of verweven in de bestaande eerder commerciële kerstmarkt een alternatief te organiseren. De Stuyverij coördineert dan het samenwerken van burgerinitiatieven, lokale welzijnsinitiatieven (zowel van de overheid als zelfstandige vzw's) en enkele scholen van lager, middelbaar en hoger onderwijs.

Als ik het smalle straatje achter het stadhuis inloop zie ik al van ver hoe andere mensen zich in de richting van het administratief centrum spoeden. Buiten zijn enkele groepjes medewerkers van lokale organisaties geanimeerd in gesprek. Boven in de zaal met wijds uitzicht op de stad is het een drukte als in een bijenkorf. Ik schat voorzichtig dat er zich al een negentig mensen hebben verzameld. Mensen uit de toenmalige OCMW-werking, de Vereniging waar armen het woord nemen, studenten uit een opleiding technologie van HOWEST, een lokale radio, enkele leerkrachten, medewerkers van een woonzorgcentrum, van een opvangcentrum uit de jeugdzorg... Op een ludieke manier vertrekken ze van de vraag wat er allemaal nodig is voor de markt: mensen

die reclame ontwerpen, logistieke ondersteuning, en natuurlijk vooral inhoudelijke ideeën. Er worden groepjes gevormd, bijvoorbeeld voor initiatieven die zich op de radio willen laten horen, voor wie een stand wil opzetten... Het bruist er van de ideeën: een organisatie biedt spelen aan, een andere wil zelfgemaakte cadeaus verkopen, een derde zal inpakken wat mensen meebrengen als geschenk voor wie kwetsbaar is...

Is het niet ontroerend om te horen hoe bejaarden uit een naburig woonzorgcentrum zelfs in rolstoelen geduldig aanschuiven, om iets te kunnen geven voor kinderen of jongeren in nood?

In enkele weken tijd 'staat' er een kerstmarkt rondom een 'arc de triomphe' waar je in de zijmuren pakjes kunt achterlaten. En natuurlijk staat er ook een foodtruck, waar met producten uit voedseloverschotten gekookt wordt en iedereen zelf bepaalt wat hij voor een gerecht betaalt...

De opbrengst van de kraampjes en acties wordt gelijk verdeeld onder alle deelnemers. Ongetwijfeld laat de samenwerking tussen al deze organisaties binnen het welzijnsweefsel in Kortrijk gulden sporen na, die later nieuwe vruchten afwerpen. En vooral: midden in de shoppingkoorts ontstaat een 'markt' waar het om géven gaat. Is het niet ontroerend om te horen hoe bejaarden uit een naburig woonzorgcentrum zelfs in rolstoelen geduldig aanschuiven, om iets te kunnen geven voor kinderen of jongeren in nood?

Stappen en methodieken

Zoals bij elke coaching bestaan er ook in het 'stuyven en bestuyven' een aantal stappen. Het begint met een vraag van mensen die op zoek zijn. Die zich niet meer voelen passen in deze samenleving, die zich niet nuttig voelen of overwerkt zijn, of die 'gewoon' aan een nieuwe stap toe zijn. Of van een organisatie die graag haar medewerkers

terug bij hun eigen creativiteit wil brengen. De *oriëntatiefase* is als het ware een ontwaken van de vraag, het is de fase van angst voelen om te veranderen, maar toch een eerste stap zetten. Een stap naar samenzitten met anderen en met een facilitator en onderkennen dat er inderdaad een nieuwe stap gevraagd is. Je aangemoedigd voelen, herkenning en erkenning door anderen ervaren en merken dat je niet alleen bent met je vraag. Alles staat en valt met de echtheid en betrokkenheid van de facilitators. En dan vat je moed en wil je op weg gaan. Maar waar ga je nu precies op focussen? Wat ga je ondernemen, met welk doel? Er ontstaat een eerste 'crisis' (in de zin van angst én uitdaging), de *focuscrisis*: wat wil ik dan eigenlijk?

In de tweede fase, de *focusfase*, wordt meestal gewerkt vanuit de *golden circle*-methodiek (Sinek, 2009): waarom vind ik het belangrijk om een initiatief te nemen, bijvoorbeeld voor inclusieve kinderopvang? Je formuleert je antwoord: ik wil dat alle kinderen gelijke kansen krijgen. De coach stelt opnieuw de vraag waarom dat zo belangrijk voor je is. En nog eens, tot je bij de essentie bent van waarom je wilt ondernemen. Pas als je goed jouw 'waarom' kent, kom je bij je energie. Daarna kun je het 'wat' en het 'hoe' uitwerken, je daarbij telkens afvragend of het je meer energie geeft. Dat doe je niet alleen, je kunt je daarbij laten inspireren door mensen uit het netwerk van De Stuyverij of andere mensen uit het werkveld. Een van de ingezette methodieken is de *connectors' meeting*, waar je mensen leert kennen die voor jouw project en voor het project van anderen belangrijk kunnen zijn. Je gaat op zoek naar bestaande *good practices*, via het netwerk. Tegelijk bakken je af wat jouw eigenheid wordt. Het is ook een fase van loslaten, omdat inspiratie vinden zowel vraagt om open te staan (en soms geduldig te wachten en te rijpen) als om keuzes te maken.

Dan nadert de derde fase: deze van het *ondernemen* zelf. Ook hier gaat vaak een moment van crisis aan vooraf. Kan ik dat dan wel? Durf ik dat echt? In Stuyftermen is dit de '*statuscrisis*'. Ook hier is het belangrijk in verbinding te komen met anderen. Al het nadenken over hoe je je zichtbaar maakt (marketing), over je financiële basisstructuur, over hoe je bewust duurzaam gaat werken, vraagt om ontdekken in verbinding met anderen. Het is in de uitwisseling met anderen (geïnteresseerden in jouw product of dienstverlening, leveranciers, connectors binnen het netwerk, je coach) dat jouw idee als in een *lemniscaat* beweegt. Je deelt wat je als doel hebt, het wordt 'bewogen' door de andere en keert verrijkt naar jou terug. Er ontstaat een ademen tussen jouw initiatief en de concrete samenleving om je heen.

Je deelt wat je als doel hebt, het wordt 'bewogen' door de andere en keert verrijkt naar jou terug. Er ontstaat een ademen tussen jouw initiatief en de concrete samenleving om je heen.

Zo beschreven, lijkt het misschien alsof De Stuyverij niet zeer verschilt van ondersteunende organisaties voor 'starters'. En toch is het anders en heel eigen: de *family spirit* loopt door alle fasen heen. De processen van coaching en ondersteuning gaan op in deze betrokken omhulling die heel wat kenmerken heeft. Als we naar de resultaten en dynamieken tussen connectors kijken, vallen vooral op: de sterke en oprechte interesse in de andere als mens, interesse in waar het op dit moment in een onderneming voor de medewerkers om gaat, het openstaan voor de heel eigen invulling die iemand aan zijn/haar project wil geven en de persoon helpen op zoek te gaan dit eigene te realiseren, aandacht voor serendipiteit én voor synchroniciteit. Gefocust zijn op de *golden circle* van de persoon of onderneming, én: doen is het nieuwe denken.

Kwetsbaarheid en moed

Omdat de eerste stap de belangrijkste is, zoomen we nog wat meer in op de oriëntatiefase. Uit het onderzoek van Brené Brown (2013) leren we dat ‘iets nieuws voorstellen’ betekent dat je je kwetsbaar opstelt. Een idee dat afgeblokt wordt, een idee waarom je uitgelachen wordt — dat voel je fysiek. Schaamte proberen we te vermijden, maar ze is deel van het leven. Kwetsbaarheid is de poort naar creativiteit. Geen creativiteit zonder kwetsbaarheid. De situaties waarin we ons het meest kwetsbaar voelen (bijvoorbeeld je liefde uitspreken voor iemand, aan de wieg van een pasgeboren kind staan, solliciteren naar een nieuwe job) interpreteren we vooral als moed als het om andere mensen gaat.

Kunnen we een experimenteerruimte scheppen waarin mensen niet worden uitgelachen, afgebroken, bekritiseerd, maar waar er net naar hen geluisterd wordt? Waar je aangemoedigd wordt om een idee uit te werken, waar je verhelderende vragen en opbouwende feedback krijgt? Als dat er is, begin je te groeien, je wordt vanuit vertrouwen opener en dus creatiever. Grotere openheid betekent ook meer contacten durven aangaan, die je nodig hebt om ondernemend te zijn (Cohn, Frederickson, 2009).

Kwetsbaarheid omarmen is niet soft: het is ja zeggen tegen je mens-zijn. Je kwetsbaarheid toelaten en benoemen, betekent niet dat je je klein maakt. Het betekent misschien wel dat je aangeeft dat je op iets nu geen antwoord hebt, maar dat je het zult uitzoeken om voor jezelf of de ander een waardevolle raad of goede info te geven. Het is dus helemaal niet erg als iets niet lukt. Als je nadien stappen kunt zetten naar iets wat wel lukt, leer jij ervan en alle mensen om je heen. Durf je je niet kwetsbaar opstellen, dan geef je ook dat door: aan je collega's, je baas, je kinderen... (Brown, 2013).

Brown schreef ook een leiderschapsmanifest, waaruit we de stem van de werknemer citeren:

‘We zijn van nature nieuwsgierig, betrokken en gericht op verbondenheid. We willen niets liever dan zinvol bezig zijn en we verlangen ernaar om een creatieve en waardevolle bijdrage te leveren. We zijn bereid risico's te nemen, onze kwetsbaarheden te omarmen en moed te tonen.

Wanneer jullie geen oog meer hebben voor ons als persoon en voor onze moed, maar alleen nog voor wat we presteren of produceren — dan verliezen wij onze betrokkenheid en keren wij ons af van datgene wat de wereld juist van ons nodig heeft: ons talent, onze ideeën en onze passie.

We vragen bovenal van jullie om er voor ons te zijn, jezelf te laten zien en moed te tonen in jullie leiderschap; om samen met ons te profiteren van de kracht van kwetsbaarheid.’

(ibid., p. 209)

Eefje Cottenier heeft het graag over: ‘**de hokjes voorbij**’. Kunnen we voorbij alle hokjes waar we ons als mens geleidelijk toe laten herleiden (opleidingen, beroepen, instituties) terug naar de essentie van zelf creatief ondernemen (‘uit je hok komen’) en van openstaan voor elkaar (‘de hokjes openen en verbinden’)? Voor zover dit gaat om intens scheppen van netwerken waarin mensen weer nabijheid ervaren, kennis, kunde en soms bezit

delen, dus in een geglobaliseerde wereld de mogelijkheden tot samenwerken benutten, sluit de visie van De Stuyverij goed aan bij de peer-to-peer-samenleving zoals Michel Bauwens die beschrijft in 'De wereld redden' (2013).

Doen is het nieuwe denken

Parallel met coachingvisies in Nederland (Coronor, 2015), is één van de sterke accenten van De Stuyverij en ook vaak van andere broedplekken: vertrouwen hebben in wat we 'handelend denken' zouden kunnen noemen. Het is niet mogelijk alles te wikken en te wegen vooraleer men een initiatief neemt. Dan sterft vaak de kiem voordat iets begint te groeien. Beter is het kiemproces als handelen te zien: net zoals uit een zaadje zowel een kleine wortel als een eerste onooglijk blaadje groeit en de wortel verder voedingsstoffen opneemt en het blaadje licht omzet in voeding. In die zin is doen het nieuwe denken. In de wisselwerking met anderen ontstaat bodem en lucht. En al direct zet het blaadje CO₂ in zuurstof om... Je zou het ook 'handelen vanuit de toekomst' kunnen noemen. We zijn gewoon analytisch vanuit het verleden stappen voor te bereiden en herhalen dan vaak het verleden. Maar zowel in persoonlijke als organisatiecoaching is 'luisteren' naar wat vanuit de toekomst zich wil aandienen essentieel (zie hiervoor o.a. Theorie U (Scharmer, 2011)). Een mooi voorbeeld van 'doen is het nieuwe denken' en wat daardoor ook onverwacht ontstaat, vinden we binnen VOC Opstap, de eerste organisatie die intern de methodieken van De Stuyverij ging toepassen.

Het is niet mogelijk alles te wikken en te wegen vooraleer men een initiatief neemt. Dan sterft vaak de kiem voordat iets begint te groeien. Beter is het kiemproces als handelen te zien

VOC Opstap vzw

Vrijtijdsondersteuningscentrum Opstap vzw is een vrijwilligersorganisatie die kinderen, jongeren en volwassenen met een (vermoeden van) beperking helpt om tot een zinvolle vrijetijdsactiviteit te komen. Opstap was de eerste reguliere organisatie die het concept van broed- of stuyfplekken, geïnspireerd door De Stuyverij, zocht te integreren in haar werking. Ze bieden stuyfsessies, *connector meetings* en *co-worklabs* aan. Intern werd Opstap gereorganiseerd. Het werd van een meer verticale een overwegend horizontale organisatie met ruimte voor veel initiatief van de medewerkers. Een experiment met veel uitdagingen, omdat iedereen (medewerker, vrijwilliger, bezoeker) gevraagd wordt op zoek te gaan naar de (sociaal) ondernemer in zichzelf. In hun visie-omschrijving klinkt het dat ze vanuit 'Méér groeikansen voor iedereen', niet enkel focussen op het helpen vinden van een vrijetijdsaanbod op maat, maar ook op innovatieve werkwijzen om de kwaliteit van kwetsbare doelgroepen te vergroten. Ze gaan voor een toegankelijke wijze van sociaal ondernemen en verbinden om impact te hebben op het geluk dat mensen ervaren.' Deze *golden circle*-omschrijving concreteert zich in bijzondere 'bestuyvingen'. Zo wordt de ontmoetingsplek in Roeselaere nu opgehouden door thuislozen, die op hun eigen interesses worden aangesproken en zo opnieuw zin (goesting en verbinding) vinden.

De Stuyfplek werd aanvankelijk uit eigen middelen gefinancierd. Recent ontstonden lokale partnerschappen rond deze werkvorm. Onder meer met de stad Roeselare onder de noemer stadsmakerij en met OC Sint-Idesbald, een zorgpartner die wenst te investeren in deze innovatie. De interesse groeit omdat stuyfplekken ook ‘gewoon’ ontmoetingsplekken zijn voor mensen uit de buurt of inwoners van de stad die over een specifiek thema of initiatief iets willen uitwisselen. Het is indrukwekkend te zien wat er door een mix van sterke en meer kwetsbare burgers die initiatief nemen zoal ontstaat en hoe dit lokaal een heel nieuw draagvlak genereert. Twee voorbeelden: het burgerinitiatief ‘Meer bomen in Roeselare’, waarbij in de stad tal van groenaanplantingen gebeuren – een project dat de stad letterlijk en figuurlijk laat ademen³⁰. Of: Roeseloare zingtegoaren, een burgerinitiatief ondersteund door VOC Opstap, Stad Roeselare en Amate Galli vzw.

Netwerking van De Stuyverij

Zoals uit het project m’Arc(t) de Triomphe bleek, bouwt De Stuyverij aan netwerken tussen reguliere organisaties en bijvoorbeeld burgerinitiatieven. Ook met bedrijven, lokale en regionale overheden en uiteraard met zusterorganisaties in binnen- en buitenland ontstaat een netwerk. Als voorbeelden noemen we het project Partons 2.0, waarin onze Franse burens zich door de Stuyfplekmethodieken laten inspireren en het eerste ‘Stuyflab français’ in januari 2019 in Lille plaats vond.

Met het Cokido-platform participeert De Stuyverij in het *Families Share*-project, waarin samen met citylabs uit Thessaloniki, Hamburg, Budapest, Bologna, Trente en Venetië wordt gewerkt aan een digitaal netwerk en platform van *good practices* met betrekking tot kinderopvang door burgers. Inhoudelijk is vooral Cokido trekker van dit project. De andere steden en regio’s zijn in hun economische context evenzeer op zoek naar nieuwe *work-life*-balansen en/of naar betaalbare kinderopvang...

Vergelijkbare initiatieven bestaan en ontstaan wereldwijd. Canada, Australië, Latijns-Amerika: overall is de nood dezelfde omdat het dominante economische discours met alles wat dan fout loopt, hetzelfde is. Maar ook omdat mensen overall op zoek zijn naar een leef- en werkbare toekomst. Of meer nog: naar een wijze van leven die in overeenstemming is met wat men als respectvol ervaart ten aanzien van elkaar en ten aanzien van de natuur. De meerwaarden van een nieuwe *blue economy* komen dan centraal te staan (Beck, Cowan, 2014). Zo is er uitwisseling met Percolab, onder andere bekend van *Art of hosting*.

Bestuyven in een onderwijscontext

Broedplekken, of wat we dankzij de inspiratie uit De Stuyverij nu stuyfplekken noemen, kunnen op verschillende wijzen ook in het onderwijs worden ingezet. Momenteel gaat het om de toepassing van delen van de methodieken, aangevuld met specifieke opdrachten vanuit het opleidingscurriculum.

Binnen HOWEST verzorgt De Stuyverij een reeks *co-worklabs* in de opleiding Bachelor Netwerkeconomie en kan ze zo studenten social entrepreneurship in hun methodieken inleiden en inspireren bij projectwerking.

Binnen Odisee richten we sinds maart 2018 op de Campus Schaarbeek een broedplek ondernemerschap in voor studenten uit de opleidingen Bachelor Gezinswetenschappen en Banaba Psychosociale Gerontologie. Deze brengt studenten uit de trajecten jongvolwassenen en volwassenen, alumni en docenten samen, die sociaal ondernemend aan de slag willen of reeds zelfstandig of in het kader van een organisatie werken. Studenten kunnen dit eventueel combineren met het Odisee-brede keuzevak ESKI (Entrepreneurial skills). In beide zetten we in op duurzaam ondernemen in samenhang met de *Sustainable development skills*.

Kansen en uitdagingen

De visie en methodieken van De Stuyverij sluiten naadloos aan bij de 'Donuteconomie' van Kate Raworth (Raworth, 2018). Raworth schetst de uitgangspunten van een economie die beweegt tussen de grenzen van wat de planeet kan dragen en wat mensen voor hun persoonlijke en gemeenschappelijke ontwikkeling nodig hebben. Zo is een van de uitgangspunten van het 'waarom?' van economie voor haar de zorg voor gezinsrelaties. Stuyfplekken kunnen een deel van de visie van Raworth concretiseren en zich als initiatieven van burgers in een cultureel en/of economisch gebied van de maatschappij ontfouwen. Mensen zelf in beweging brengen zoals in het project Cokido stimuleert persoonlijke creativiteit en werkt zonder meer verbindend. In het bijzonder als Cokido-groepen ook van elkaar gaan leren en connecteren met andere initiatieven binnen en buiten kinderopvang.

Organisaties en ondernemingen als De Stuyverij staan echter ook voor veel uitdagingen (Phillips e.a., 2015). Deze situeren zich zowel in de broedplekken als in de maatschappelijke context.

De initiatieven die vanuit organisaties als De Stuyverij ontstaan en ook De Stuyverij zelf willen zoveel mogelijk zelfbedruipend zijn, om voldoende vrij en snel initiatief te kunnen nemen. Tegelijk werken ze samen met de lokale of regionale overheid om deelprojecten mee gefinancierd te krijgen. Het verhaal van de verhouding tussen overheid en broed- of stuyfplekken is complex. In een land als Portugal, dat veel sterker door de financiële crisis werd getroffen dan België, ontstonden noodgedwongen vele lokale coöperaties en werden in verschillende steden alternatieve munten ingevoerd, niet als extra maar als essentiële wijze om zich economisch te organiseren. Het land staat dan ook erg open voor initiatieven als deze van De Stuyverij, omdat ze het persoonlijk initiatief en het verbindend werken aanmoedigen. Tijdens een economische missie die het staatsbezoek van de koning aan Portugal (2018) vergezelde, werden bestaande contacten sterk uitgebreid.

Hoe is het in België? De Stuyverij werd omschreven als *good practice* o.a. in 'Impactgedreven ondernemen' (Bracke, P., Van Wassenhove, T., 2015) en uitgenodigd op de bijeenkomst van jonge sociale ondernemers aan het Koninklijk Hof (14 november 2017). Het project Cokido werd opgenomen in de inspiratiegids 'Bezige Burgers', een publicatie naar aanleiding van de Gezinsconferentie van maart 2019 over burgerinitiatieven (Matthijs, Fagardo e.a., 2019). We zien hoe lokale en regionale overheden toenemend interesse tonen voor de projecten. Soms organiseren ze zelf vergelijkbare projecten en bieden ze deze goedkoper of gratis aan. Dat genereert een spanningsveld: initiatieven als De

Stuyverij moeten rendabel kunnen blijven. Het is belangrijk dat een goede afstemming plaatsvindt en burgerinitiatieven inspirerend en betrekkelijk kunnen blijven werken.

Het vraagt heel wat om de spirit van sociaal ondernemen niet als extra, maar als essentie van je bedrijf of organisatie te ontwikkelen. Broed- of stuyfplekken vragen om de zeldzame mix van plezier in ondernemen, ruimte om veilig te ondernemen, intense interesse in mensen en fantasie! De huidige overheidsstructuren zijn door hun hiërarchische structuur en door hun partijpolitiek bepaalde invulling vaak te weinig beweeglijk, terwijl er wel veel gedreven en competente mensen aan de slag zijn.

Broed- of stuyfplekken vragen om de zeldzame mix van plezier in ondernemen, ruimte om veilig te ondernemen, intense interesse in mensen en fantasie!

In aansluiting bij Perlas (2003) en Holemans (2016) menen we dat je in de driehoek van staat-markt-burgerinitiatief niet één sjabloonvormige goede oplossing hebt voor hoe je de verhoudingen tussen de drie het best organiseert. Best lijkt ons om in eerste instantie in te spelen op wat aan samenwerking mogelijk is op een voor burgers te overziene schaal (een kleine of middelgrote stad, een groep van gemeenten) en op die schaal met andere initiatiefnemers in gesprek te gaan. Ook in een stad is vaak nog veel specificiteit mogelijk en vaak nodig. Denk aan de ontwikkeling van alternatieve munten. Deze hoeven gezien verschillende noden niet in elke stadswijk op dezelfde leest te worden geschoeid, maar je kunt wel via een stadsmunt uitwisselbaarheid tussen wijken voorzien.

Onze samenleving kent enkele valkuilen waar ook sociaal ondernemers en consultants niet immuun voor zijn. De druk om winst te maken en zo toekomstige projecten te financieren is zeer groot. Burn-out is niet minder aanwezig in de sociale economie als in andere takken van het ondernemen of de dienstverlening. Naast het ondernemen is 'goede tijd' vinden voor zichzelf en het gezin een intense uitdaging (Dewispelaere, 2017). Tevens zijn de meest gedreven medewerkers meestal ook op zoek naar hun eigen groei. Soms kunnen ook zij niet anders dan op hun levensweg een bocht nemen en een organisatie verlaten.

Om antwoord te bieden op deze uitdagingen is ook voor De Stuyverij verdere netwerking nodig. Deze uit zich onder andere in het in 2018 gestarte partnerschap waar ook Smart, VDAB, Blenders, Ubuntu/De achtkanter, De sociale Innovatiefabriek, Odisee, Percolab, Transitie Vlaanderen en Starterslabo Kortrijk deel vanuit maken.

De grootste druk is echter inherent aan het systeem waar vele sociaal ondernemers net graag een transitie zouden zien: de neoliberale economie.

Geld en geweten

Het is zeker mooi en belangrijk als bedrijven en organisaties die opereren binnen het huidige economisch bestel interesse hebben om bijvoorbeeld een Cokido-opvang voor en door hun werknemers te organiseren of broedplekken in hun bedrijf of organisatie op te zetten. Maar hoe zou het zijn als de economie in haar geheel door het principe van *family* zou worden geïnspireerd? Het is niet echt moeilijk om meer economische

samenwerkingsvormen te bedenken waarin associatieve in plaats van neoliberale standpunten overwegen. Geleidelijk kan het woord ‘speelruimte’ dan weer zijn positieve betekenis krijgen. Starters en ondernemers in een latere fase hebben deze ruimte nodig om te kunnen experimenteren en ontdekken. Hoe zou het zijn als mensen steeds op een voldoende groot basisinkomen kunnen terugvallen en dus geen grote risico’s hoeven te lopen als ze ondernemend worden? Dit kan een boost geven aan de veiligheid die mensen willen voelen als ze de eerste stappen of ook latere stappen in associatief ondernemerschap zetten.

Vaak lees je dat bedrijfsleiders die strikt genomen niet tot de sociale economie behoren aangeven dat ze toch ook sociaal zijn. Dat zij vaak hele goede bedoelingen hebben staat buiten kijf. Maar een economisch model van winstmaximalisatie en beursgerelateerde speculatie-economie, dat mensen net in een steeds meer gepolariseerde samenleving duwt, staat ons inziens uiteindelijk haaks op wat het hart uitmaakt van vruchtbare Stuyfplekken (Burka, 2017). Stuyfplekken gaan best op zoek naar een coöperatieve ondernemingsstructuur waar ‘*distributive by design*’ (Rowarth, 2018) — het van bij de aanvang inzetten op billijk delen van meerwaarden — het uitgangspunt is.

Hoe zou het zijn als mensen steeds op een voldoende groot basisinkomen kunnen terugvallen en dus geen grote risico’s hoeven te lopen als ze ondernemend worden?

Uiteindelijk is het een gewetensvraag (Klockenbring, 2013): willen we bijdragen aan een samenleving waarvan de staatsstructuur mensen zoveel mogelijk gelijke kansen en bescherming geeft, die mensen op cultureel gebied vrij laat en de economie associatief, in samenwerking en overleg helpt organiseren en reguleert? Of kiezen we ervoor dat vrijheid niet enkel op cultureel gebied, maar ook in de economie voorop staat en tot de bekende uitwassen van ongelijkheid leidt? Kiezen we voor een door een neoliberale ideologie bepaalde maatschappijvorm die via het primaat van economische concurrentie en winstmaximalisatie tot ongelijkheid, met uiteindelijk de roep naar een sterke man of vrouw (lees: autoritaire leider) leidt? Of voor een beweeglijke, solidaire samenleving, die elke mens en alle levende wezens, dus ook de aarde ten volle respecteert en het respect bevordert? Op weg naar een andere samenleving, is volgens ons de grootste uitdaging het herorganiseren van de geldstromen en ook van de functie die geld inneemt. Banken die nieuwe initiatieven steunen, zonder zichzelf in de speculatie-economie in te schrijven en bijvoorbeeld ook de heroriëntatie van pensioenfondsen lijken ons daarbij cruciaal. Ook het inzetten op complementaire munten. Dit kan impactgedreven initiatieven in de huidige economische context zuurstof geven en maatschappelijke verandering mee katalyseren. Het stemt hoopvol dat lokaal, regionaal en internationaal steeds meer initiatieven deze transitie willen helpen realiseren.

Nota bene

Dit artikel vat de resultaten samen van een onderzoek door Hogeschool Odisee-Kenniscentrum Gezinswetenschappen. Voor methodische informatie verwijzen we naar het onderzoeksrapport (Dewispelaere, 2019).

Bio

Joris Dewispelaere is doctor in de psychologie. Hij werkt als docent en senior-onderzoeker aan de opleiding en het kenniscentrum Gezinswetenschappen van Odisee. Zijn interesse gaat uit naar projecten van maatschappelijke en onderwijsvernieuwing, en naar spiritualiteit in relatie- en gezinsbegeleiding.

Contact: *Joris.Dewispelaere@odisee.be*.

Bibliografie

- Beck, D., Cowan, C. (2014). *Spiral Dynamics*. Haarlem: Altamira.
- Bauwens, M. (2013). *De wereld redden*. Antwerpen: Houtekiet.
- Bracke, P., Van Wassenhove, T., (2015). *Impactgedreven ondernemen*. Gent: Academia Press.
- Brown, B. (2013). *De kracht van kwetsbaarheid*. Amsterdam: Bruna.
- Burka, U. (2017). *Jeder kann die Zukunft mitgestalten*. Basel: IL-Verlag.
- Cohn, M., Frederickson, B. (2009). *Positive Emotions*. In S. Lopez & R.Snyder (Edts.) *Oxford Handbook of Positive Psychology*. Oxford: Oxford University Press.
- De Kemmeter, M., Mauhin, P. (2014). *Le nouveau jeu économique*. Grez-Doiceau: Otherways scrl.
- Dewispelaere, J. (2012). *Werkplekieren in sociale economie*. In Dewispelaere, J., Nuelant, T. (red.) *Je werk of je leven*. Schaarbeek: Kenniscentrum Gezinswetenschappen.
- Dewispelaere, J. (2017). *Liefde en tijd in partnerrelaties*. In Dirk Luyten, Hans Van Crombrugge & Kathleen Emmerly (red.) *Het gezin in Vlaanderen 2.0*, p.137-152. Antwerpen: Garant.
- Dewispelaere, J. (2019). *De Stuyverij als project van maatschappelijke vernieuwing-onderzoeksrapport*. Schaarbeek: Kenniscentrum Gezinswetenschappen.
- Fromm, E. (1998/1978). *Haben oder Sein*. München: DTV.
- Holemans, D. (2016). *Vrijheid en zekerheid*. Berchem: Epo.
- Klockenbring, G. (2013/1974). *L'argent, l'or et la conscience*. Alès: IONA.
- Leijssen, M. (2013). *Leven vanuit liefde*. Tiel: Lannoo.
- Lemaitre, F., Rombauts, A. (2016). *Family*. Tiel: Lannoo.
- Matthijs, L., Fagardo, B., Emmerly, K., Valgaeren, E., Luyten, D. (2019). *Bezige Burgers*. Brussel: Odisee en Gezinsbond.
- Perlas, N. (2003). *Shaping globalization. Civil Society, Cultural Power and Threefolding*. Gabriola Island: New Society Publishers.
- Phillips, W., Lee, H., Ghobadian, A., O'Regan, N., James, P. (2015). *Social innovation and social entrepreneurship: a systematic review*. *Group & Organization Management*, Vol 40(3), 428-461.
- Raworth K. (2018). *Donuteconomie*. Amsterdam: Nieuw Amsterdam BV.
- Scharmer, C.O. (2011). *Theorie U*. Zeist: Christoffor.
- Sinek, S. (2009). *Start with why: how great leaders inspire everyone to take action*. New York: Penguin Group.

Websites

- De Stuyverij: www.destuyverij.be
- Doen is het nieuwe denken: www.corinor.nl en <https://www.youtube.com/watch?v=6c1ln-mrgwc&list=PLCFwQu0b2XnvcHeDAW8zPFEDC5fUh8BEI&index=3>
- Interreg Partons 2.0: <https://www.partons2-0.eu/fr/portail/108/actualite>
- Kenniscentrum Gezinswetenschappen: <http://www.kcgezinswetenschappen.be>
- Opstap: www.vocopstap.be
- Project Family Share: <https://www.families-share.eu/>

Noten

1. <https://meerbomeninroeselare.be/>
2. <https://www.partons2-0.eu/fr/portail/108/actualite>
3. <https://www.families-share.eu/>
4. <http://www.percolab.com>